

R a s p r a v e

DJELOVANJE BISKUPA RATKA PERIĆA U SVJETLU DIPLOMATSKIH IZVJEŠĆA NA WIKILEAKSU

Danijel Vidović – Anto Ivić

UDK: 338.481.32:(497.6)

338.481.32 :2-722.52Perić, R.1992-1993

(456.31)Johanes Paulus II. Sanctus+ Benedictus XVI. Papa

343.236.2:341.462.1

Hrvatski dom Herceg Stjepan Kosača

Mostar

vidovic.danijel@gmail.com

HKD Napredak, Mostar

anto.ivic@tel.net.ba

<https://doi.org/10.34075/cs.59.3.1>

Izvorni znanstveni rad

Rad zaprimljen 12/2023

„Ova država od Daytonu nema ni sadašnjosti ni budućnosti. To je država, a nije država. Protektorat, a nije protektorat. Njome upravlja Amerika, a miješa se i Rusija i Turska. Mi možemo godinu dana bez vlade i bez glave. To ti je država! Ovdje vlada pravi relativizam: je li ispravnije reći može ili more? Po ‘bosansku’: *mere* i tako i tako!”

R. Perić (iz intervjua za katolički portal MI, 2019.)

Sažetak

Članak tematizira odnos međunarodnih protektora u BiH prema mostarsko-duvanjskom biskupu i trebinjsko-mrkanskom apostolskom upravitelju Ratku Periću (koadjutor 1992. – 1993., ordinarij 1993. – 2020.) u vremenu velikih političkih previranja i udara na politički subjektivitet hrvatskog naroda u BiH početkom dvijetisućitih. Rad stavlja poseban naglasak na američke diplomatske izvještaje koji su postali javno dostupni zahvaljujući bazi WikiLeaksa. Analizom sedam izvješća američkih diplomata na službi u veleposlanstvima u Sarajevu i Vatikanu osvjetljava se višegodišnja diplomatska aktivnost, koja je primarno vođena iz State Departmenta, a uključivala je i američke diplomate angažirane u međunarodnim organizacijama poput UN-a i OSCE-a, kao i pojedine zapadne administracije poput britan-

ske i francuske. Uvidom u ovu dokumentaciju otkrivaju se neki detalji aktivnosti američkih diplomata koji su, bilo izravno, bilo neizravno, pokušavali privoljeti službeni Vatikan da reagira i obuzda djelovanje biskupa Perića koji je etiketiran kao hrvatski nacionalist, te kao takav i prepreka provedbi njihovih političkih interesa na prostoru BiH. Ova delikatna diplomatska aktivnost imala je za cilj politički pasivizirati biskupa Perića, sve do pokušaja njegovog eventualnog uklanjanja s biskupske službe u Hercegovini. Iako je u ovu diplomatsku akciju uloženo dosta truda, zahvaljujući dosljednom odnosu vatikanske administracije, pa i samih papa – Ivana Pavla II. i Benedikta XVI. – nije se uspjelo u njezinoj krajnjoj namjeri, te je biskup Perić unatoč ovim, a i mnogim drugim pokušajima diskreditacije ostao na svojoj službi sve do umirovljenja 2020. godine.

Gljučne riječi: *Ratko Perić, američka diplomacija, Vatikan, WikiLeaks*

UVODNE NAPOMENE

Tijekom 2021. godine napunilo se 20 godina od uspostave Hrvatske samouprave u Bosni i Hercegovini kao odgovora na onodobne političke udare na hrvatsku konstitutivnost u BiH, a koji su provedeni uz izravan angažman međunarodnih dužnosnika, u prvome redu predstavnika američke administracije. Tom je prigodom na internetskom portalu *Hrvatski medijski servis* (www.hms.ba)¹ u dva nastavka objavljena analiza koja tematizira odnos međunarodnih predstavnika u BiH spram tadašnjega mostarsko-duvanjskog biskupa i trebinjsko-mrkanskog apostolskog upravitelja Ratka Perića. Ta je analiza potpisana kao uradak *Istraživačkoga tima Hrvatskog medijskog servisa* iako joj je autorom pisac ovoga teksta, a na temelju koje je izvršena preradba i prilagodba formi akademskoga članka koji se ovom prigodom i u ovakvu obliku predstavlja zainteresiranoj javnosti. Cilj je ovoga članka osvijetliti ulogu međunarodnih predstavnika i pokušaje utjecaja na djelovanje jednoga crkvenog velikodostojnika u vrlo turbulentnom razdoblju za hrvatski narod u BiH, koji je u vremenu poraća, umjesto očekivana smjera zaštite i jačanja vlastitog identiteta u demokratskom društvu, doživio mnoštvo grubih nasrtaja na svoj politički subjektivitet.

¹ Prvi je dio analize objavljen 10. ožujka 2021.: <https://hms.ba/kako-su-zapadne-diplomate-pokusavale-ukloniti-biskupa-ratka-perica/>, a drugi 15. ožujka 2021.: <https://hms.ba/o-ulozi-crkve-u-propasti-travanjskog-paketa-raskolu-u-hdz-u-otmici-biskupa-perica-iza-kojeg-staje-papa-benedikt-xvi/>. Naslove je u dogovoru s autorom kreirao urednik HMS-a Milan Šutalo.

I. DJELOVANJE BISKUPA PERIĆA U RATNOM I PORATNOM RAZDOBLJU U BiH – DRUŠTVENI I POLITIČKI KONTEKST

U vrijeme najžešćih ratnih sukoba u Bosni i Hercegovini, 29. svibnja 1992., papa Ivan Pavao II. imenovao je svećenika Trebinjsko-mrkanske biskupije Ratka Perića,² dotadašnjeg rektora Papinskoga hrvatskog zavoda sv. Jeronima u Rimu, biskupom koadjutorom Mostarsko-duvanjske biskupije. Imenovanje je javno objavljeno na sam dan oslobođenja od srpske vojske okupiranih dijelova Mostara, 11. lipnja 1992. Za svoje biskupsko geslo uzeo je citat iz *Djela apostolskih*: „Kroz mnoge nam je nevolje u kraljevstvo Božje.”³ Na zalasku svoje aktivne 28-godišnje pastirske službe, na misi ustoličenja novoga mostarsko-duvanjskog ordinarija Petra Palića, biskup je Perić, prisjećajući se početka svoga djelovanja u ratom razorenom Mostaru, rekao: “Kao da je bilo nastupilo samo vrijeme rušenja i čupanja, vrijeme ratovanja i nemilosrdna uništenja.”⁴ Odmah po preuzimanju službe biskup Perić, a nastavljajući praksu biskupa ordinarija Pavla Žanića, vrlo često – bilo osobno bilo preko suradnikâ – komunicira s predstavnicima domaćih civilnih (Hrvatska zajednica/Republika Herceg-Bosna) i vojnih vlasti (Hrvatsko vijeće obrane - HVO), ali i s međunarodnim diplomatskim i vojnim predstavnicima na području Hercegovine.⁵ Nerijetko u toj korespondenciji nastupa izrazito kritički prema nositeljima civilne i vojne vlasti: primjerice, u pismu načelniku Glavnoga stožera HVO-a general-bojniku Milivoju Petkoviću (10. svibnja 1993.) prosvjeduje zbog rušenja džamija u Mostaru ili predsjedniku Hrvatske Republike Herceg-Bosne Mati Bobanu (22. listopada 1993.), tražeći da poduzme mjere protiv nezakonitosti i učestalih incidenata u dijelu Mostara pod hrvatskom kontrolom.⁶ Kada su u pitanju međunarodni dužnosnici, u ovome se razdoblju biskup većinom obraćao lokalnim zapovjednicima mirovnih snaga (UNPROFOR), ponajprije u svezi s humanitarnim pitanjima. Jedno pismo uputio je međunarodnim mirovnim

² CV biskupa Ratka Perića dostupan je na poveznici: <https://www.bkbih.ba/info.php?id=107> (9. 5. 2024.), <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bperic.html> (9. 5. 2024.)

³ Usp. Ratko Perić, *Kroz mnoge nam je nevolje...*, Crkva na kamenu, Mostar, 2006., str. 281.

⁴ *Službeni vjesnik biskupija Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske* (3/2020.), str. 226.

⁵ Biskupski ordinarijat Mostar objavio je dokumente iz tog razdoblja u publikaciji: Ante Luburić (priredio), *Za pravedan mir. Biskupski ordinarijat Mostar u ratnoj dramu 1990. – 1994.*, Teološki institut, Mostar, 1995.

⁶ Isto, str. 176 i 209-210.

posrednicima Davidu Owenu i Thorwaldu Stoltenbergu (28. kolovoza 1993.), protiveći se namjerama uspostave protektorata Europske zajednice nad gradom Mostarom.⁷

U ovom ćemo se članku, međutim, dublje pozabaviti razdobljem nakon potpisivanja mirovnih ugovora u Washingtonu (ožujak 1994.) i Daytonu (studenj 1995.) kojima je zaustavljen rat i kreirana dvoentitetska struktura države za tri konstitutivna naroda, a sve pod patronatom američke administracije. Javnosti je već dobro poznato da je stav bosanskohercegovačkoga katoličkog episkopata spram daytonskih ustavnih rješenja za BiH od prvoga dana bio izrazito negativan.⁸ Tijekom ovog vremena biskupi su, i pojedinačno i skupno, u više prigoda javno istupali iznoseći svoje stavove oko bitnih društveno-političkih pitanja apelirajući na zaštitu dostojanstva pojedinaca i hrvatskog naroda u cijelosti, pozivajući na omogućavanje povratka prognanih u njihove domove kao i pravednije političke odnose, utemeljene na poštovanju i očuvanju različitih identiteta unutar BiH.

Međutim, pravac djelovanja međunarodnih aktera najčešće je išao u suprotnom smjeru. „Okončanjem rata u bitnome je ojačan međunarodni utjecaj na bosanskohercegovačke političke prilike. Formalno u funkciji nepristranog arbitra angažiranog na provedbi washingtonsko-daytonskih rješenja međunarodna se zajednica, prvenstveno na vojnoj i političkoj razini, snažno infiltrirala u BiH. Time je stekla količinu moći koja uvelike nadilazi politički potencijal bilo kojeg od triju bosanskohercegovačkih naroda. No, u skladu s pozicijama na koje su je dovela zbivanja i stavovi oformljeni tijekom 1992. vrlo je brzo otpočela koristiti svoju moć, ne u interesu uspostave washingtonsko-daytonske BiH, već s ciljem njene transformacije u unitarnu tvorevinu. Taj oblik međunarodnog djelovanja odvijao se i odvija u koordinaciji s bošnjačkom stranom te uz odgovarajuću propagandnu aktivnost. Tako se ističe kako je, *de facto*, unitarizacija BiH nužna s obzirom na nefunkcionalnost washingtonsko-daytonskog modela; da je on imao svog smisla tek u kontekstu zaustavljanja rata; da je njime, odnosno održanjem RS-a nagrađeno zločinačko djelovanje; da je taj model protivan ideji multikulturalizma; da promjene koje vode unitarizaciji imaju za cilj

⁷ Isto, str. 205-206. Owen-Stoltenbergov mirovni plan iz rujna 1993. predviđao je da će Europska zajednica na određeno vrijeme (dvije godine) upravljati područjem Grada Mostara, dok bi uprava nad Distriktom Sarajevo bila povjerena UN-u. Cjelovit tekst Sporazuma dostupan na poveznici: <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/472> (10. 5. 2024.).

⁸ <http://www.bkbih.ba/info.php?id=343> (10. 5. 2024.).

uspostavu, kako se voli reći 'normalne' BiH; da jedino provedbom tih i takvih promjena BiH može naći svoje mjesto u EU."⁹

Ovakve aktivnosti međunarodnih aktera imale su tendenciju unitarizacije Federacije BiH, a usporedno s tim odvijao se proces jačanja državnih struktura kroz prijenos nadležnosti s entitetske razine uz ekstenzivna tumačenja postojećih ustavnih aranžmana sadržanih u Općem okvirnom sporazumu za mir u BiH (Daytonsko-pariški mirovni ugovor). Kao glavna poluga u provedbi tako kreiranih rješenja služila je (i još uvijek služi) institucija Visokoga predstavnika u čijem je uredu (*Office of the High Representative – OHR*) s vremenom koncentrirana golema količina moći (tzv. bonnske ovlasti¹⁰) zahvaljujući zauzimanju zapadnih saveznika (SAD, Velika Britanija, Francuska), u Vijeću za provedbu mira.¹¹ Vrhunac ovakva djelovanja dogodio se promjenom, odnosno nametanjem izbornih pravila neposredno pred održavanje općih izbora 2000. (tzv. Barryjeva pravila, kojima je promijenjen način izbora izaslanika u Dom naroda Parlamenta Federacije BiH).¹² Pred sam odlazak iz BiH visoki predstavnik Wolfgang Petritsch je 19. travnja 2002. nametnuo amandmane na Ustave Federacije BiH i Republike Srpske, a sve pod krinkom provedbe odluke Ustavnoga suda BiH¹³ o konstitutivnosti narodâ iz 2000. godine. Odluke o nametanju ustavnih amandmana pratila je i odluka o nametanju izmjena i dopuna izbornog zakona BiH koja je donesena isti dan.¹⁴ Ilustrativan je podatak da je od ukupno 109 amandmana na Ustav FBiH

⁹ Saša Mrduljaš, Uzroci međunarodne neučinkovitosti u Bosni i Hercegovini (1992.-2014.), *Suvremene teme*, Zagreb, (1/2014.), str. 101.

¹⁰ Davor Franić, „Bonnski sustav” u Bosni i Hercegovini, *Političke analize* (13/2013), str. 48-50.

¹¹ O razvoju uloge Visokoga predstavnika u: Radomir Nešković, *Nedovršena država – Politički sistem Bosne i Hercegovine*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Sarajevo, 2013., str. 302-307; O Vijeću za provedbu mira i njegovu Upravnom odboru v. <http://www.ohr.int/međunarodna-zajednica-u-bih-2/vijece-za-provedbu-mira-i-upravni-odbor/> (10. 5. 2024.).

¹² Nazvana po šefu Misije OSCE-a u BiH, američkom diplomatu Robertu L. Barryju. O tome iscrpnije: Maja Sahadžić, *The Electoral System of Bosnia and Herzegovina: A Short Review of Political Matter and/or Technical Perplexion*, *Suvremene teme*, Zagreb (1/2009.), str. 67.

¹³ Odluke Ustavnoga suda BiH po apelaciji Alije Izetbegovića od 12. veljače 1998., predmet U-5/98, dostupno na poveznici: https://www.ustavisud.ba/uploads/odluke/_hr/U-5-98-12216.pdf (10. 5. 2024.).

¹⁴ Odluke dostupne na poveznicama: <http://www.ohr.int/decision-on-constitutional-amendments-in-republika-srpska-2/>, <http://www.ohr.int/odluka-o-izmjenama-i-dopunama-ustava-federacije-bosne-i-hercegovine-6/>, <http://www.ohr.int/odluka-kojom-se-donosi-zakon-o-izmjenama-i-dopunama-izbornog-zakona-bosne-i-hercegovine-3/> (11. 5. 2024.).

vlastitom inicijativom Parlament Federacije usvojio svega 36 amandmana (od toga 24 Ustavotvorna skupština FBiH), dok su svi ostali nametnuti odlukama Visokoga predstavnika. Ovi amandmani su i najvećim dijelom uzrokom drastično pogoršana političkog položaja Hrvata kao konstitutivnog naroda u Federaciji BiH.¹⁵

U ovakvu političkom ozračju najveći dio hrvatskih političkih stranaka u BiH, predvođenih HDZ-om BiH, osniva Hrvatski narodni sabor (HNS), kao krovnu, nadstranačku političku instituciju. Prvo zasjedanje održano je u Novom Travniku 28. listopada 2000. Na 3. zasjedanju Hrvatskoga narodnog sabora u Mostaru 3. ožujka 2001. proglašena je Hrvatska samouprava u BiH te osnovano Međužupanijsko-međuopćinsko vijeće kao njezin izvršni organ. Taj potez, premda iz niza razloga u konačnici nije uspio, predstavljao je pokušaj da se političkim sredstvima potakne rješavanje hrvatskoga pitanja u BiH te izbori ravnopravan položaj za hrvatski narod u postdaytonskoj državi/protektoratu. To pitanje i danas, 23 godine kasnije, stoji otvoreno i traži utemeljen politički odgovor te predstavlja jedan od glavnih razloga permanentne političke i institucionalne krize u BiH koja u naše vrijeme doživljava kulminaciju. Na tom je mostarskom zasjedanju HNS-a biskup Perić nazočio u ime Katoličke crkve i održao vrlo upečatljiv govor koji je, kako ćemo vidjeti, pobudio mnogo pozornosti i kod međunarodnih dužnosnika u BiH. U tom je obraćanju biskup Perić dao snažnu potporu nastojanjima hrvatskih političkih predstavnika i izrazito kritički progovorio o nedemokratskim manipulacijama međunarodnih upravitelja u BiH:

„ ...Ako je hrvatski narod želio – a jest želio jer se našao u velikoj nevolji! – da u nedavnom besmisleni krvoproliću intervenira moćna međunarodna zajednica, onda pozdravljam Sabor koji će pokazati da ovaj narod, zahvalan za političku intervenciju u zaustavljanju rata, koji je isto tako od te iste međunarodne zajednice mogao biti spriječen u samome početku, nije tom svojom željom htio prijeći iz jednoga bespravlja u drugo. Niti je mogao potpisati i izručiti svoj identitet, suverenitet i subjektivitet toj zajednici da ga ona prekraja, pretapa i radi od njega kako joj se sviđi. Ovaj se narod spreman suočiti s povijesnom istinom, s ljudskom pravdom, željan trajnoga mira i raspoložen na recipročno praštanje sa svima, ali ne na robovanje nikomu. Niti će se Hrvat pomiriti s time da mu se grijeh na svjetskoj razini

¹⁵ Mato Tadić, *Ustavni položaj Hrvata u Bosni i Hercegovini od Washingtonskog sporazuma do danas*, Matica hrvatska i autor, Mostar, 2013., str. 159.

medijski i sudski udeseterostručuje, a grijesi i zločini drugih deseterostruko umanjuju. Istina rađa pravdu, pravda donosi mir, a iz pravoga mira nastaje opće izmirenje!... ”¹⁶

1.1. Politički i ekonomski udar nakon Hrvatske samouprave

Reakcija međunarodnih protektora na odluke legalnih i legitimnih političkih predstavnika hrvatskoga naroda u BiH bila je iznenađujuće brutalna: smijenjen je niz hrvatskih dužnosnika, s predsjednikom HDZ-a BiH i hrvatskim članom državnoga Predsjedništva Antom Jelavićem¹⁷ na čelu, započinju politički motivirani sudski procesi od kojih mnogi ni dandanas nisu dočekali pravorijek, a kao posljedica odluke o samoraspuštanju te iskazana neposluha nametnutim vlastima, vojnici i časnici HVO-a – hrvatske komponente Vojske FBiH – masovno se otpuštaju iz službe i ostaju prepušteni samima sebi. Kao kulminacija, poslije tih političkih udara, uslijedio je nasilni upad u upravu Hercegovačke banke i dio njezinih poslovnica u Hercegovini, te nametanje privremene uprave Banke.¹⁸ Akcijom su koordinirale međunarodne stabilizacijske snage (SFOR), a sam upad u banku izvršili su britanski specijalci SAS-a.¹⁹ Sve to dovelo je do propasti nekada druge po snazi banke u državi, a većinski hrvatski krajevi u BiH time doživljavaju snažan ekonomski udarac od kojih se do danas nisu oporavili. Hercegovačka je banka u međunarodnim krugovima detektirana kao glavna financijska institucija putem koje se financiraju paralelne hrvatske institucije, a banka se nalazi pod kontrolom tvrdolinijaškog generalskog krila HDZ-a. Ovo su navodi iz izvješća²⁰ utjecajne američke organizacije *International Crisis Group* – ICG (Međunarodna krizna skupina), a iz njihovih su se analiza vrlo često dali iščitati budući konkretni

¹⁶ Ratko Perić, n. dj., str. 20-25.

¹⁷ Odluka o smjeni Ante Jelavića: <http://www.ohr.int/decision-removing-ante-jelavic-from-his-position-as-the-croat-member-of-the-bih-presidency-4/> (11. 5. 2024.).

¹⁸ <http://www.ohr.int/odluka-o-imenovanju-privremenog-administratora-za-hercegovačku-banku/> (11. 5. 2024.)

¹⁹ <https://www.dnevnik.ba/vijesti/britanski-lord-dannatt-upali-smo-u-hercegovačku-banku-i-uzeli-novac-trebamo-progoniti-sve-koji-se-ne-slazu-s-nasom-vizijom-bih-2627138>, zapovjednik te akcije general Richard Dannatt i danas se hvali kako je „opljačkao banku”: <https://www.eadt.co.uk/news/21280714.churchill-hula-hoops---likes-dislikes-lord-dannatt/> (11. 5. 2024.).

²⁰ Izvješće Međunarodne krizne skupine (ICG): *Turning Strife to Advantage*

^{ICG} Balkans Report N° 106, 15 March 2001, str. 8., dostupno na poveznici: <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/balkans/bosnia-and-herzegovina/turning-strife-advantage> (13. 5. 2024.).

koraci međunarodnih dužnosnika, u prvom redu američke administracije.²¹

Sve se to događalo uz prešutni politički blagoslov nove vladajuće koalicije u Republici Hrvatskoj s premijerom Ivicom Račanom na čelu, dok je hrvatski predsjednik Stjepan Mesić otišao i korak dalje, otvoreno huškajući i diskreditirajući vodstvo Hrvata u BiH.²² Svojom šutnjom tadašnja se hrvatska vlast nažalost pretvorila u aktivnog rušitelja konstitutivnosti i subjektiviteta vlastitoga naroda u BiH. Međutim, aktivnosti tako osiljenih međunarodnih protektora nisu se ograničile samo na sankcioniranje civilnih i vojnih dužnosnika bosanskohercegovačkih Hrvata, nego je to bilo presijećanje financijskih tijekova, što je kao posljedicu imalo ekonomsku pasivizaciju općina i kantona s hrvatskom većinom.

1.2. Biskup Perić – trn u oku međunarodnih protektora

Onodobni visoki predstavnik međunarodne zajednice, Austrijanac Wolfgang Petritsch te ostali zapadni diplomati, a prije svih američki i britanski veleposlanik u Bosni i Hercegovini, te njihovi dužnosnici u drugim međunarodnim organizacijama, poput UN-a, i OSCE-a,²³ bili su iznimno revnosni u pokušaju minimiziranja utjecaja pojedinih crkvenih velikodostojnika na društvene procese u BiH, znajući da Katolička crkva tradicionalno ima važno mjesto u hrvatskom narodu.²⁴ Uz redovite i medijski koordinirane istupe protiv političkog rukovodstva Hrvata u BiH te optužbi za ekstremizam i kriminal golemih razmjera, na njihovoj je „crnoj listi” posebno mjesto imao biskup Perić, kojega je prema navodima iz izvješća organizacije BHHRG (Britanska helsinška skupina za ljudska prava) moćni šef OHR-a čak pokušao smijeniti. Tako Petritsch, referirajući se na njegov spomenuti govor na Saboru, u intervjuu zagrebačkom *Večernjem listu* od 7. ožujka 2001., izražava duboko razočaranje ponašanjem dijela Crkve, a posebno govorom mostarskoga bisku-

²¹ O tome iscrpnije: Roland Kostić, *Transnational think-tanks: foot soldiers in the battlefield of ideas? Examining the role of the ICG in Bosnia and Herzegovina, 2000–01*, *Third World Quarterly*, Vol. 35, No. 4 2014, str. 634–651.

²² <https://www.rferl.org/a/1095915.html> , <https://www.vecernji.ba/vijesti/hercegovačka-banka-unistena-je-zbog-pokusaja-pretvaranja-hrvata-u-manjiniu-1482206> (13. 5. 2024.).

²³ Organization for Security and Co-operation in Europe (Organizacija za europsku sigurnost i suradnju).

²⁴ Usp. Izvješće Međunarodne krizne skupine (ICG): *Turning Strife to Advantage*, ICG Balkans Report N° 106, 15 March 2001, str. 67.

pa Ratka Perića.²⁵ Još je žešći bio Visoki predstavnik u intervjuu zagrebačkom *Globusu* od 9. ožujka 2001.: „Zapanjen sam i šokiran govorom biskupa Ratka Perića i ne mogu čak ni početi opisivati njegovu ogromnu mržnju i njegovu podršku osumnjičenim ratnim zločincima koju je izrazio u svom govoru”²⁶, a glasnogovornik OHR-a, bivši novinar *Guardiana*, Christopher Bird u pismu upućenu britanskom magazinu *The Spectator* opravdava Petritcheve napade na Biskupa riječima: „Biskup Perić je više političar nego svećenik.”²⁷ „Autoritarni su režimi tijekom povijesti uvijek nailazili na ‘buntovne svećenike’, nepodobne za svjetovnu vlast, i često su ih pokušavali ukloniti. OHR se u ovom smislu ne razlikuje mnogo od takvih režima. To nije jedini primjer u kojem su Visoki predstavnik i njegovi dužnosnici koristili neprikladnu retoriku. HDZ-ovi političari, koje je smijenio OHR, u medijima su i u javnosti često opisivani kao ‘kriminalci’ i ‘ekstremisti’”, navodi se dalje u izvješću Britanske hel-sinške skupine.²⁸

S obzirom da Visoki predstavnik, unatoč svojim diktatorskim ovlastima, ipak nije imao ni mandat ni mogućnosti smjenjivati crkvene velikodostojnike, trebalo je organizirati dobro koordiniranu diplomatsku akciju koja se, za razliku od medijske harange protiv biskupa Perića, odvijala potihom, a cilj je te diskreditacije bio isti: *Ratko Peric, bishop of Mostar-Duvno*.

1.3. Diplomatska akcija s ciljem smjene biskupa Perića

Glavnu ulogu u izvedbi ove delikatne operacije preuzeli su američki diplomati pri Svetoj Stolici, uz pomoć osoblja svojih veleposlanstava u Sarajevu i Zagrebu, a da ta akcija nije tek plod mašte

²⁵ <http://www.ohr.int/interview-wolfgang-petritsch-the-high-representative-in-bihzagreb-eu-and-usa-extremists-should-be-cut-back-3/> (13. 5. 2024.)

²⁶ <http://www.ohr.int/interview-wolfgang-petritsch-the-high-representative-in-biham-shocked-by-the-intensity-of-the-hatred-in-bishop-ratko-perics-speech-at-the-assembly-in-mostar-and-his-support-for-convicted-war-cr/> (13. 5. 2024.)

²⁷ Ilija Filipović, *Hrvati u Daytonskim okovima*, Crkva na kamenu, Mostar, 2011., str. 584-610. Dostupno i na internetu pod naslovom *Bosnia Herzegovina 2001: the international community versus the Bosnian Croats* na poveznici: <http://web.archive.org/web/20181201005218/http://bhrgarchive.org/Countries/Bosnia%20Hercegovina/Bosnia%20Hercegovina%202001.pdf> (13. 5. 2024.).

²⁸ Tu je organizaciju osnovala skupina konzervativnih sveučilišnih profesora u Oxfordu, a zbog svojih je stavova često bila na meti kritika liberalnih medija, v. <https://www.politico.eu/article/brain-gym-at-end-of-universe-is-worth-working-out/> (13. 5. 2024.).

pojedinih izvjestitelja zorno svjedoči javno dostupna dokumentacija u bazi podataka *WikiLeaksa*.²⁹

Tako je već 9. ožujka 2001., samo šest dana nakon već spomenuta obraćanja biskupa Perića na 3. zasjedanju Hrvatskoga narodnog sabora u Mostaru, u Vatikanu održan sastanak zamjenika američkoga veleposlanika pri Svetoj Stolici Georgea Frowicka (inače sina iskusnog američkog diplomata i veleposlanika OSCE-a u BiH Roberta Frowicka 1995. – 1999.) s američkim klerikom msgr. Josephom Marinom (postao nadbiskup 2008., predsjednik Papinske crkvene akademije, diplomatske škole Svete Stolice od 2019., umirovljen u siječnju 2023.³⁰), u to vrijeme službenikom u Državnom tajništvu Svete Stolice, zaduženom za područje jugoistoka Europe. Marino informira Frowicka da ga je 5. ožujka glede biskupa Perića već kontaktirao general Jacques Paul Klein (tada na dužnosti posebnoga predstavnika i koordinatora UN-a za operacije u Bosni i Hercegovini i zamjenik Visokog predstavnika), a 8. ožujka je na istu temu primio poziv i od francuskoga veleposlanika Alaina Dejammeta. Marino je upoznao sugovornika da je već pripremio informaciju za nadbiskupa Jeana-Louisa Taurana, tajnika Svete Stolice za odnose s državama (od 2003. kardinal, kamerlengo i kardinal protodakon koji je proglasio „*Habemus Papam!*” nakon posljednje konklave 2013., umro 2018.³¹), koji je bio u povratku iz službenog posjeta Iranu. Marino nadalje izražava određene rezerve prema stavovima biskupa Perića, ali potom diplomatski ublažava priču, ističe da su Hrvati već mjesecima unaprijed upozoravali kako međunarodna zajednica ignorira njihove legitimne interese i objašnjava ograničenja Svete Stolice prema djelovanju biskupâ koji općenito imaju veliku autonomiju. Za četiri dana, 13. ožujka 2001., Frowick se ponovo sastaje s Marinom, koji ga informira da su do Svete Stolice s više strana došle slične poruke te ga uvjerava da će sa svoje strane učiniti sve kako bi se promijenilo ponašanje hercegovačkoga klera kao i da potpora Svete Stolice demokratskoj i multietničkoj BiH ostaje nepromijenjena, ali diplomatski izbjegava Frowickove pritiske za javnim očitovanjem Svete Stolice o tom pitanju, navodeći pritom primjer nadbiskupa Manile kardinala Jaime Sina, koji je u više navrata bio umiješan u političke prevrate na Filipinima, ali nije sankcioniran, iako Vatikan nikada nije blagonaklono gledao na njegove političke aktivnosti. Objasnio je kako je oko ovoga pitanja angažiran nuncij (nadbiskup Giuseppe Leanza, apostolski nuncij u

²⁹ <https://wikileaks.org> (8. 5. 2024)

³⁰ <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bmarinoj.html> (9. 5. 2024.)

³¹ <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/btauran.html> (9. 5. 2024.)

BiH, 1999. – 2003.), koji je već razgovarao s kardinalom Puljićem, a uskoro će isto učiniti s biskupom Perićem. Istaknimo uz to kako se kroz većinu ovih izvješća provlači i otvoreno kritički stav međunarodnih administracija prema ulozi franjevaca u BiH, ali bez dubljeg razumijevanja unutarnjih crkvenih odnosa. Posebno je zanimljiv zaključni komentar u izvješću, u kojem se navodi da Katolička crkva u Hrvatskoj i BiH iznimno cijeni papu Ivana Pavla II. te se ne može očekivati da će službeni Vatikan javno kritizirati biskupa kojeg je on imenovao. Stoga američki diplomati odlučuju djelovati suptilnije: pokušavaju razviti priču o međureligijskom dijalogu u suradnji sa Zajednicom sv. Egidija te tim putem, kako doslovno navode, „izvući Perića iz nacionalno-političke divljine”.

To izvješće³² pod nazivom „Sveta Stolica traži razumijevanje za upravljanje mostarskog biskupa”, upućeno State Departmentu u Washington, sastavio je 13. ožujka 2001. otpravnik poslova američkoga veleposlanstva pri Svetoj Stolici Joseph Merante, a informacija je također prosljeđena veleposlanstvima SAD-a u Zagrebu i Sarajevu.

1.4. „Međureligijski dijalog” kao instrument međunarodne politike

Dana 4. svibnja 2001. Frowick i Merante održali su sastanak s osnivačem i direktorom laičke katoličke organizacije Zajednice sv. Egidija Andreom Riccardijem, o čemu je potom sastavljeno izvješće pod nazivom „Sv. Egidio konferencija o Bosni”.³³ Razgovaralo se o temi ubrzavanja međureligijskoga dijaloga u Bosni, a kao ključni sugovornik o ovoj temi navodi se kardinal Vinko Puljić, koji je, za razliku od Perića, okarakteriziran kao „umjeren”. U tu svrhu planira se organizacija međunarodne konferencije, a o tome će s kardinalom Puljićem razgovarati msgr. Vincenzo Paglia (u to vrijeme biskup Ternija – Narnija – Amelije u Umbriji, od 2012. nadbiskup, danas predsjednik Papinske akademije za život³⁴), koji je 1968. sudjelovao u osnivanju Zajednice sv. Egidija.

O temi potpore međureligijskom dijalogu američki su diplomati razgovarali i s britanskim veleposlanikom pri Svetoj Stolici Markom Pellewom, a u osiguranje financijskih sredstava za predstojeću, njima očito vrlo važnu konferenciju, uključili su i švedsko te austrijsko veleposlanstvo. Istaknimo ovdje da je Međureligijsko vije-

³² https://wikileaks.org/plusd/cables/01VATICAN1419_a.html (9. 5. 2024.)

³³ https://wikileaks.org/plusd/cables/01VATICAN2499_a.html (9. 5. 2024.)

³⁴ <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bpagliav.html> (10. 5. 2024.)

će BiH 1997. godine osnovano uz snažnu potporu pojedinih američkih organizacija (*World Conference on Religion and Peace*, WCRP – Svjetska konferencija za religiju i mir,³⁵ uz pomoć *US Institute of Peace*, USIP – Američki institut za mir) i određenih diplomata poput američke veleposlanice u Beču, protestantske teologinje Swanee Hunt.³⁶ Javnosti je manje-više poznata činjenica da je biskup Perić otpočetak bio izrazito skeptičan prema toj nevladinoj organizaciji pa tako 22. prosinca 2003. svojoj subraći biskupima upućuje pismo u kojem bez uvijanja poručuje: „...već osam godina dokazujemo međunarodnim nametljivcima, koji nas salijeću i napastuju sa svih strana, da nas ne trebaju voditi za ruku na ekumenske sastanke, da nam ne trebaju namještati stolice za međureligijski dijalog, da nas ne trebaju slikati kako nas oni postave za poziranje, jer nismo toliko ni imbecilni ni infantilni da nam oni upriličuju falš-poze, ekumenske farse, foto-večere i reprezentativna novogodišnja primanja! Dosta su nas nemilosrdno raskasapili po sredini hrvatskoga i katoličkoga bića u cijeloj BiH, ne trebaju nam još i njihove prividne kozmetičke međureligijske operacije!”

Budući da aktivnosti tako projektirana Međureligijskog vijeća nisu prestale, biskup se Perić ponovo obraća biskupima Biskupske konferencije BiH te u pismu od 11. srpnja 2007. zaključuje: „Ovakvo Međureligijsko vijeće nedopustiva je i gotovo ‘sinkretistička’ forma ili omča, s pomoću koje civilne vlasti nastoje imati punu kontrolu nad svim članovima i predstavnicima četiriju religija u ovoj zemlji. Stoga, izričito se ograđujem i distanciram od bilo kakve djelatnosti, predstavništva, sudioništva i potpisa bilo kojega katoličkog člana i odričem se svih ‘usluga’ koje mi to nejasno i dubiozno Međureligijsko vijeće može ponuditi.”³⁷

Kako je vidljivo iz ovih očitovanja biskupa Perića, američki se diplomati i nisu pretjerano iskazali u namjeravanu „preodgoju svojeglava biskupa”.

U kojoj je mjeri biskup Perić bio svjestan ovih diplomatskih zakulisnih igara u koje je uvučen, teško je pretpostaviti, no imajući u vidu njegovu višegodišnju službu u Rimu (1979. – 1992., rektor Papinskog hrvatskog zavoda sv. Jeronima, profesura na *Gregoriani*)

³⁵ Danas organizacija djeluje pod nazivom *Religions for Peace*, v. <https://www.rfp.org/> (11. 5. 2024.).

³⁶ US Institute of Peace, *Special Report, Catholic Contributions to International Peace*, April 9, 2001., str. 2, dostupno na poveznici: <https://www.usip.org/publications/2001/04/catholic-contributions-international-peace> (11. 5. 2024.).

³⁷ *Službeni vjesnik biskupijâ Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske* (3/2007.) str. 23-30.

te mnoga poznanstva koja je tijekom toga vremena stekao u Rimskoj kuriji, vjerojatno je na određenoj razini imao relevantne informacije o pokušajima njegove difamacije u Vatikanu.

Cijelo to vrijeme on piše niz pisama međunarodnim predstavnicima u BiH, argumentirano zastupa i brani svoje stavove, polemizira te odgovara na medijske napade kojima je izložen. Tako Petritschu, na njegovu „šokiranost” već 9. ožujka 2001. odgovara: „...Ali sam i ja šokiran silinom političke nepravde, koja izlazi iz okrija međunarodne zajednice, kojoj ste Vi najviši predstavnik u ovoj zemlji. Jedna od najvećih političkih nepravdi, koju odbijam, od koje se ograđujem, koju osuđujem, protiv koje prosvjedujem, koju s gnušanjem spominjem jest nepravda nad hrvatskim narodom (kojemu sam samo jedan član), a prema kojem se ta međunarodna zajednica, koju Vi predstavljate, odnosi juridički ubojito. Vratite hrvatskom narodu dostojanstvo demokratske političke volje, koja mu je oteta nepravednim političkim zakonima stvaranima u okrilju međunarodne zajednice, bez pristanka hrvatskoga naroda! Poštujte hrvatski narod u njegovoj demokratskoj političkoj volji, pa makar on ne želio toliko dobra sebi, koliko mu ga Vi želite!...”³⁸

Da je u Sjedinjenim Državama, unatoč nastojanjima njihovih diplomata za diskreditacijom biskupa Perića, bilo i drukčijih mišljenja, svjedoči potez uglednoga američkoga kongresnika, člana Republikanske stranke i prominentnoga katoličkog političara Henryja J. Hydea, koji je u svojstvu predsjedatelja kongresnog Odbora za međunarodne odnose 25. srpnja 2001. organizirao saslušanje (*hearing*)³⁹ o prilikama u BiH. Uz Ejupa Ganića, bivšega člana Predsjedništva (S)RBiH iz reda „Ostalih” te potom bošnjačkog predsjednika/potpredsjednika Federacije BiH, svoja su svjedočanstva pred kongresnim odborom iznijeli i kardinal Puljić te biskup Perić. U svom je izlaganju naslovljenom „Kako riješiti krizu u Bosni i Hercegovini ?” biskup Perić je između ostalog govorio o uzrocima krize u BiH, te nepravednu odnosu međunarodnih protektora spram političkih prava hrvatskog naroda. Zatražio je uspostavu dijaloga s legitimnim hrvatskim predstavnicima te prestanak javne kriminalizacije određenih političara bez ikakvih konkretnih dokaza. Izrazio je nezadovoljstvo nedemokratskim postupcima predstavnika međunarodne zajednice, a u tom kontekstu govorio je i o uništenju Hercegovačke banke i štetnim ekonomskim posljedicama koje su

³⁸ Ratko Perić, n. dj., str. 335-337.

³⁹ Cjelovit transkript saslušanja dostupan na poveznici: http://commdocs.house.gov/committees/intlrel/hfa74232.000/hfa74232_of.htm (13. 5. 2024.)

time izazvane.⁴⁰ Kardinal i biskup tom su prigodom imali u Washingtonu i niz drugih susreta s američkim civilnim dužnosnicima i crkvenim velikodostojnicima. Posebno oštar kritički osvrt na djelovanje međunarodne zajednice u BiH dao je i sam kongresnik Hyde, postavljajući pitanje članovima Odbora i američkoj vladi: „Jesu li naši naponi u BiH pridonijeli trajnom rješenju? Za mnoge promatrače izgleda da je cilj pravednog mira i stabilnosti dalje nego ikad. Uživaju li naša rješenja dovoljnu potporu među stanovnicima regije u čije ime tražimo uspostavi mira? Ili smo suočeni s perspektivom nametanja nepoželjnih ljudi i s tim u vezi stalnim upravljanjem tim prostorom uz oružanu pomoć?” Posebno lošim ocijenio je praksu negiranja izbornih rezultata, uspostavljanje vlade koja nema potporu stanovništva i „nametanja nepoželjnih ljudi”, čija se vlast mora osiguravati oružanom silom. Kongresnik se suprotstavlja i bezrazložnoj uporabi sile te diktata u sređivanju stanja u Bosni i Hercegovini. „Jesu li naši pogledi na situaciju bili previše jednostavni? Mi se zavaravamo dajući suglasnost kako bismo protagoniste zbivanja razdvojili na one s 'dobrim' i one s 'lošim' motivima i karakteristikama, pa ih sukladno tome i etiketiramo.”⁴¹

Suprotnih je mišljenja od zadanog pravca djelovanja bilo i među američkim diplomatima u BiH, što potvrđuje korespondencija biskupa Perića s američkim diplomatom Danielom H. Simpsonom, šefom Regionalnog ureda OSCE-a u Mostaru 2000. - 2001.⁴²

Daljnji razvoj događaja pokazuje nam da ni sljedeće, 2002. godine, „rovarenja” protiv biskupa Perića nisu zaustavljena, štoviše, pokušaji diskreditacije postali su još intenzivniji.

1.5. Nastavak koordinirane akcije protiv biskupa

U mjesečnom izvješću⁴³ za ožujak 2002., datiranom 18. travnja 2002., saznajemo da je šef misije OSCE-a u BiH Robert Beecroft (na toj službi od 2001. do 2004., prethodno od 1996. do 1997. posebni američki izaslanik za Federaciju BiH) boravio u Vatikanu, gdje je 25. ožujka 2002., u pratnji jednoga službenika američ-

⁴⁰ Perić, n. dj., str. 40-47, dostupno na poveznici: https://hr.wikisource.org/wiki/Govor_biskupa_Ratka_Perića_u_Kongresu_Sjedinjenih_Amerik%C4%8Dkih_Dr%C5%BEava (13. 5. 2024.).

⁴¹ Marijan Puntarić, Kongresmen Hyde i skandali ruše Petritscha, *Slobodna Dalmacija*, 3. 8. 2001., str. 7.

⁴² Perić, n. dj., str. 338 i 341-345, usp. Marijan Puntarić, Petritsch na mukama, *Slobodna Dalmacija*, 14. i 15. 8. 2001., str. 11.

⁴³ https://wikileaks.org/plusd/cables/02VATICAN1922_a.html (14. 5. 2024.)

kog veleposlanstva (*Policy Officer*, službenik nižega ranga) održao sastanak s državnim tajnikom nadbiskupom Tauranom te je tom prilikom govorio o upletenosti hrvatskoga hercegovačkoga klera u korupciju i zlouporabe u Hercegovačkoj banci. Poznata je činjenica da je Hercegovačka franjevačka provincija posjedovala jedan od većih dioničkih udjela u banci. Kako kaže sastavljač izvješća, nadbiskup Tauran se činio „voljnim da napravi pritisak na biskupa Perića i mostarske franjevce da odustanu od političke potpore tvrdolinijaškim nacionalističkim pozicijama HDZ-a”. Sutradan je Beecroftov asistent informirao neimenovana službenika veleposlanstva o sastanku s generalom Franjevačkoga reda (u to vrijeme talijanski franjevac Giacomo Bini). Sastanak je prošao dobro te je Beecroft zadovoljan što je američki Hrvat izabran za poglavara „bosanskih franjevaca”, pretpostavljajući da će biti manje tolerantan prema franjevačkim „smicalicama”, kako doslovno piše u izvješću. Ovdje se očito misli na izbor fra Slavka Solde koji u lipnju 2001. postaje provincijal hercegovačkih (a ne bosanskih, kako krivo piše izvjestitelj) franjevaca, a na tu je službu izabran nakon dugogodišnjega boravka u Kustodiji hercegovačkih franjevaca u SAD-u.

Dvije godine poslije Beecroft je opet u Vatikanu s istim ciljem: ponovo se tuži na biskupa Perića i franjevce. O tom posjetu saznajemo u izvješću „Šef OSCE-a Bosna pritišće Svetu Stolicu i franjevce oko tenzija u Mostaru”.⁴⁴ Kao i dvije godine ranije, posjećuje novoga vatikanskog tajnika za odnose s državama nadbiskupa Giovanni-ja Lajola (na toj službi od 2003. do 2006., kardinal od 2007.⁴⁵) te novoizabranoga generala Franjevačkoga reda (OFM) Španjolca fra Josea Rodriguezza Carballa (od 2013. nadbiskup, tajnik Kongregacije za ustanove posvećena života i družbe apostolskoga života, 2023. imenovan nadbiskupom koadjutorom nadbiskupije Mérida-Badajoz u Španjolskoj⁴⁶). Iz ove diplomatske bilješke razaznajemo da je cilj posjeta opravdavanje odluke visokoga predstavnika Paddyja Ashdowna koji je 15. ožujka 2004. nametnuo Statut grada Mostara te time izazvao veliko nezadovoljstvo Hrvata. Beecroft u razgovoru s Lajolom 23. ožujka 2004. ističe vrlo dobru suradnju s nuncijem (u to vrijeme nadbiskup Santos Abril y Castelló) i kardinalom Puljićem te u isto vrijeme biskupa Perića, kojeg naziva hrvatskim nacionalistom, označava ključnom preprekom za pomirenje te čak ide tako daleko da optužuje biskupa za opstrukciju obrazovne reforme.⁴⁷

⁴⁴ https://wikileaks.org/plusd/cables/04VATICAN1231_a.html (14. 5. 2024.)

⁴⁵ <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/blajolo.html> (14. 5. 2024.)

⁴⁶ <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/brodcar.html> (14. 5. 2024.)

⁴⁷ O temi obrazovne reforme v. Ilija Filipović, n. dj., str. 213-230.

Beecroft nadalje prenosi nadbiskupu Lajolu potrebu kako bosanskohercegovački Hrvati trebaju čuti dosljednu poruku svih crkvenih vlasti da njihova kultura nije u opasnosti i da im međunarodna zajednica ne predstavlja prijetnju. Sutradan, na sastanku s generalom Franjevačkoga reda Carballom i njegovim zamjenikom (fra Francesco Bravi, generalni vikar i prokurator Reda), unatoč dobrim odnosima s franjevcima u Sarajevu, žali se na njihovu braću u Mostaru koji se protive obrazovnoj reformi. Oni su objasnili Beecroftu da su mostarska i sarajevska provincija zasebne, a fra Francesco je istaknuo da biskup Perić predstavlja kamen spoticanja i u odnosu na franjevce. Ima li takav stav prema biskupu veze s činjenicom da je padre Bravi prethodno bio provincijal sjevernotalijanske Provincije sv. Ante, u koju se nakon napuštanja Hercegovine sklonio kontroverzni fra Tomislav Vlašić (duhovni vođa međugorskih vidjelaca, 2008. sveden na laički status, u listopadu 2020. godine zbog teške hereze izopćen iz Katoličke crkve), može se samo nagađati.

Kraj ovog izvješća koje je potpisao veleposlanik pri Svetoj Stolica James Nicholson, u podnaslovu „komentar i zahtjev za smjernicama”, do kraja otkriva stvarne namjere ove višegodišnje diplomatske akcije: Amerikanci su se, naime, nadali da će biskup Perić biti sklonjen iz Hercegovine tako da bude premješten u neku drugu dijecezu ili povučen na neku dužnost u Rim. Dakle, trudili su se osigurati da biskup bude formalno unaprijeđen, što je inače česta praksa u Crkvi ako se nekog velikodostojnika želi maknuti s određenog položaja (*promoveatur ut amoveatur*). Stoga je odlučeno da će veleposlanik Nicholson prigodom planirana susreta s kardinalom Crescenziom Sepeom⁴⁸, tadašnjim prefektom Kongregacije za širenje vjere (tj. Kongregacije za evangelizaciju naroda, sastavljač izvješća koristi stari naziv) koja je u tom vremenu bila izravno nadležna za Crkvu u BiH, njemu osobno prenijeti Beecroftova zapažanja kao i sve ostalo što State Department nalazi za shodno.

1.6. Jasni glasovi potpore iz Vatikana

Tijekom sljedeće, 2005. godine, u bazi *Wikileaks*a nalazimo dva dokumenta koja se bave političkim stavovima Crkve u BiH. Također, spominju se i neke kontroverze vezane za djelovanje franjevaca u Hercegovini. Vrijeme je to aktivnih napora američke administracije da u susret desetoj obljetnici potpisivanja Daytonskoga mirovnog sporazuma pokuša osigurati politički konsenzus oko novih ustavnih rješenja i racionalnije upravljanje državom. Biskupi su, poučeni

⁴⁸ <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bsepe.html> (30. 11. 2023.)

svojim ranijim iskustvima, od početka pregovora bili vrlo skeptični prema samom pristupu međunarodnih protektora, te bili zabrinuti za krajnji ishod toga procesa. S tim u svezi, nakon zasjedanja BK BiH u Sarajevu, biskupi su 29. travnja 2005. javnosti ponudili svoj prijedlog pod nazivom „Bosna i Hercegovina – izvor nestabilnosti i prijetnja miru, ili buduća članica EU-a”.⁴⁹ Prijedlog je poznat po tome što predviđa ukidanje entiteta i ustrojstvo države temelji na četiri ekonomsko-geografske regije. Međutim, imajući u vidu da je daytonski politički okvir za Amerikance postao nedodirljiva kategorija, ovaj prijedlog biskupâ nikada nije bio predmetom ozbiljna razmatranja.

U ovom, dakle, kontekstu treba promatrati dokument⁵⁰ od 17. studenoga 2005. pod naslovom „Vatikan podupire kardinala”, a za potrebe ove analize ograničit ćemo se samo na jedno mišljenje o biskupu Periću koje je američkim diplomatima u Vatikanu iznio msgr. Miguel Maury Buendía (nadbiskup od 2008., danas nuncij u Velikoj Britaniji⁵¹), nasljednik msgr. Marina na mjestu šefa „balkanskog” odjela Državnoga tajništva. Naime, on je bez okolišanja usporedio biskupa Perića s legendarnim poljskim kardinalom Wyszyńskim⁵² te („kontroverznijim iako blaženim” – napominju Amerikanci) kardinalom Stepincem.

Inače, iz cijeloga je izvješća koje je potpisao veleposlanik Francis Rooney vrlo jasno da kardinal Puljić i ostali biskupi iz BiH uživaju u tom smislu nedvosmisleni potporu ne samo Državnoga tajništva nego i pape Benedikta XVI. osobno.

Na tom je tragu i sljedeće izvješće,⁵³ od 29. studenoga 2005., s naslovom „Još jedan glas u Vatikanu podržava BiH biskupe”. Christopher J. Sandorlini, zamjenik američkoga veleposlanika, izvješćuje o sastanku održanom 22. studenoga 2005. sa službenikom Državnoga tajništva msgr. Petrom Rajičem (od 2010. nadbiskup, trenutno nuncij u Italiji i San Marinu⁵⁴). Završni komentar izvješća ipak otkriva da im je Rajič zanimljiviji zbog određene druge, delikatne službe koju je obavljao usporedo s onom u Državnom tajniš-

⁴⁹ <https://www.ktabkbih.net/hr/izdvajamo/bih-izvor-destabilnosti-i-prijetnja-miru-ili-budua-lanica-eu-a/94> (14. 5. 2024.)

⁵⁰ https://wikileaks.org/plusd/cables/05VATICAN534_a.html (14. 5. 2024.)

⁵¹ <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bmaubu.html> (14. 5. 2024.)

⁵² Stefan Wyszyński (1901. – 1981.), nadbiskup i kardinal Gniezna i Varšave, primas Poljske, branitelj ljudskog dostojanstva i prava, zatvaran i zlostavljan od komunističkih vlasti. Beatificiran u rujnu 2021.

⁵³ https://wikileaks.org/plusd/cables/05VATICAN542_a.html (14. 5. 2024.)

⁵⁴ <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/brajic.html> (14. 5. 2024.)

tvu. To je, naime, vrlo osjetljiva pozicija prelata Papina predvorja te Rajič, zbog prirode posla i svakodnevnog bliskog kontakta sa Svetim Ocem, kako procjenjuje američki diplomat, ima priliku utjecati na Papu. S ovim rođenim Kanadanim hercegovačkih hrvatskih korijena, koji je okarakteriziran kao „vrlo utjecajan” i „zvijezda u usponu” Sandorlini je razmijenio mišljenja o stavovima biskupâ u pogledu ustavnih promjena te općenito stanja u BiH, s posebnim naglaskom na njegovu Trebinjsko-mrkansku biskupiju te aktualnu situaciju s franjevcima koju Rajič jasno karakterizira kao stanje *shizme*.⁵⁵ Na konstataciju da je kardinal Puljić „otvrdnuo” prema međunarodnoj zajednici posljednjih godina, Rajič kaže da se kardinal jednostavno umorio od praznih riječi i neispunjenih obećanja, a kada je riječ o biskupu Periću, smatra da je on pogrješno shvaćen i traži da se, prije nego se donese prosudba, pomno ispita njegovo pisanje.

1.7. Crkva protiv „Travanjskoga paketa”

Da su Amerikanci s razlogom bili oprezni i u ovom slučaju realno procijenili snagu Crkve, potvrđuje daljnji razvoj događaja te neslavan kraj priče o ustavnoj reformi. Budući da su predložena rješenja, poznata pod nazivom „Travanjski paket”, po mišljenju bosanskohercegovačkih biskupâ, bila vrlo štetna po hrvatske interese, oni su posebnom izjavom od 22. ožujka 2006. pozvali „zastupnike hrvatskoga naroda, ali i sve odgovorne političare i druge ljude kojima je multietničnost i demokratičnost ove zemlje na srcu da, vodeći se općim dobrom i demokratskim načelima, učine sve kako ovako zamišljene ustavne promjene ne bi poprimile formu parlamentarne potvrde”.⁵⁶

Tako se na kraju i dogodilo: prijedlog nije dobio potrebitu većinu u Zastupničkom domu Parlamenta BiH, unatoč potpori najmoćnijega hrvatskog političara, predsjednika HDZ-a BiH Dragana Čovića. A da je bilo samo malo sluha za opravdane zahtjeve Hrvata (samo jedna hrvatska zastupnica, Vlatka Komšić iz HDZ-a BiH, nije poslušala

⁵⁵ Riječ je o nastojanju biskupa Perića za konačnim rješavanjem tzv. *Hercegovačkog slučaja*, unutarcrkvenog spora oko raspodjele župa u Mostarsko-duvanjskoj biskupiji između biskupijskog klera i franjevacâ na temelju Papina dekreta *Romanis Pontificibus* iz 1975., a koji je vodstvo hercegovačkih franjevaca pod velikim pritiskom iz Vatikana prihvatilo tek 2001. godine, pri čemu su devetorica franjevaca zbog ustrajnosti u neposluhu izbačena iz Franjevačkog reda, ali su i dalje, kršeći crkvene propise, ostali djelovati u spornim župama.

⁵⁶ Cjelovita izjava dostupna na poveznici: <http://www.bkbih.ba/info.php?id=392>, usp. https://wikileaks.org/plusd/cables/06SARAJEVO1020_a.html (15. 5. 2024.).

biskupe i glasovala je „za”, a ostalih petero je prešlo u novoosnovani HDZ 1990.), moglo se naći prihvatljivo rješenje, no američki veleposlanik u Sarajevu Douglas McElhaney bio je nepopustljiv.

Ovakav razvoj događaja imao je i snažne implikacije na hrvatsku političku scenu te je došlo do raskola u HDZ-u BiH i osnutka konkurentskog HDZ-a 1990. Nezadovoljstvo dijela visokorangiranih članova HDZ-a tinjalo je još otkad je Dragan Čović vrlo tijesno preuzeo vodstvo stranke na IX. saboru, održanom 4. lipnja 2005., a kulminacija tog nezadovoljstva dogodila se upravo u vrijeme završnih pregovora o ustavnoj reformi. Novu su stranku, uz presudnu potporu iz hrvatskog HDZ-a pod vodstvom Ive Sanadera, osnovali Čovićev protukandidat za čelnu poziciju na stranačkom saboru Božo Ljubić te Martin Raguž, profesionalni političar još iz vremena socijalizma, uz niz drugih viđenijih dužnosnika i članova. Čelnici HDZ-a 1990. u svojoj su kampanji obilato koristili protivljenje biskupa „Travanjskom paketu” te, zahvaljujući uz ostalo i tome, stekli veliku, premda relativno kratkotrajnu, potporu hrvatskoga biračkog tijela. Uskoro će se pokazati da je na sceni u stvarnosti bila samo unutarstranačka frakcijska borba koja je dugoročno donijela više štete nego koristi hrvatskom narodu u BiH.

Odjeke propalih ustavnih promjena i novonastale podjele na hrvatskoj političkoj sceni pronalazimo u izvješću koje je 28. lipnja 2007. veleposlanik McElhaney odaslao, osim svojim pretpostavljenima u Državnom tajništvu, i ambasadama u Zagrebu, Beogradu te Vatikanu, kao i obavještajnoj službi (kako se navodi u izvješću *United States National Intelligence Cell*⁵⁷). Veleposlanik izvješćuje o razgovoru s Draganom Čovićem, predsjednikom HDZ-a BiH, a izvješće je naslovljeno „Bosna: Čović o hrvatskoj politici”.⁵⁸ Tema je, među ostalim, moguće ujedinjenje dva HDZ-a – ideja koju je bezuspješno pokušao provesti tadašnji hrvatski premijer Ivo Sanader – nakon što je odigrao ključnu ulogu u razbijanju HDZ-a BiH godinu dana prije. Čović izražava žaljenje zbog takve Sanaderove uloge kao i zbog uključivanja Katoličke crkve u hrvatsku politiku, koje se prema njegovu mišljenju dogodilo na poticaj „karizmatičnoga” hrvatskog premijera. Čović smatra kako je ohrabrivanje Crkve da se uključi u protivljenje ustavnoj reformi Sanaderova najveća pogriješka te čak sugerira da je u te procese uložena veća količina novca, o čemu se nekoliko godina poslije raspravljalo u javnosti nakon iznenadnog

⁵⁷ U pitanju je tim sastavljen od pripadnika više američkih obavještajnih službi koje su djelovale kao potpora međunarodnim mirovnim snagama. Usp. https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB431/docs/intell_ebb_005.PDF (14. 5. 2024.).

⁵⁸ https://wikileaks.org/plusd/cables/07SARAJEVO1437_a.html (14. 5. 2024.)

političkog kraha Sanadera te njegova uhićenja 2010. godine⁵⁹. Prema Čovićevim riječima biskupi su unutar sebe vrlo podijeljeni, kardinal Puljić nema utjecaja na više od polovice biskupa, a biskup Perić, kojeg McElhaney opet podcrtava kao hrvatskoga nacionalista, također gubi utjecaj...

Treba imati u vidu da je ovo razdoblje kada se Čović nalazi u vrlo nezavidnom političkom položaju, te da su njegovi odnosi s crkvenom hijerarhijom u tom trenutku na vrlo niskoj razini, vjerojatno još uvijek pod dojmom potpore koju su biskupi manje ili više izravno dali osnutku HDZ-a 1990. Na sličnom je tragu i McElhaneyev zaključak da se duboke podjele između dvije hrvatske stranke temelje prije svega na osobnim i ekonomskim, a ne političkim interesima.

Biskup se Perić inače posljednjih deset pa i više godina svoje službe, vrlo rijetko oglašavao o političkim pitanjima, o čemu je u obraćanju na svečanosti u povodu svoga zlatnog svećeničkog jubileja izjavio: „U prvih deset godina bio sam u kontaktu s hrvatskim političarima, a kasnije sve rjeđe, poštujući i u tome potrebnu autonomiju. Nisam smatrao razboritim da međunarodnjaci vode na sastanke vjerske vođe, da promičemo njihov daytonizam.”⁶⁰

Iz ovog su razdoblja ostale upamćene i dvije *Promemorije* koje je Biskup uručio predsjedniku Republike Hrvatske Ivi Josipoviću⁶¹ prigodom njegova posjeta katedrali i biskupiji 2012. godine, te Draganu Čoviću,⁶² nakon njegova izbora za hrvatskoga člana Predsjedništva BiH 2014. godine. Oba su dokumenta izazvala znatnu medijsku pozornost⁶³, a predstavljaju jasno svjedočanstvo kontinuiteta u Biskupovu stavu o položaju hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini.

⁵⁹ Riječ je o tvrdnjama koje je u istrazi, a potom i na suđenju u aferi „Fimi-media” iznio Mladen Barišić, nekadašnji visoki dužnosnik HDZ-a, v. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/nakon-sastanka-sa-sanaderom-i-bebicem-ljubicu-sam-dao-13-milijuna-kuna-1963836>, <https://www.nezavisne.com/novosti/bih/SIPA-istrazuje-relaciju-HDZ-1990-i-Sanaderovih-crnih-fondova/138554> (15. 5. 2024.).

⁶⁰ *Službeni vjesnik biskupijâ Mostar-Duvno i Trebinje-Mrkan*, (3/2019.), str. 265-266.

⁶¹ Isto, (2/2012.), str. 177-179.

⁶² Isto, (1/2015.), str. 35-37.

⁶³ Promemorija je u javnost dospjela 5 mjeseci nakon što je uručena Josipoviću, a objavio ju je *Večernji list*, izdanje za BiH, preuzevši je iz biskupijskoga *Službenoga vjesnika*. Potom su je prenijeli i mnogi internetski portali, v. <https://www.vecernji.ba/hrvati-u-bih-ce-nestati-bez-svog-entiteta-ili-zajednice-zupanija-458047>, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/biskup-peric-trazi-hrvatski-entitet-od-ive-josipovica-20120928> (15. 5. 2024.); Promemorija Čoviću završila je u medijima prije objave u biskupijskom *Službenom vjesniku*. V. <https://bljesak.info/vijesti/flash/biskup-peric-urucio-promemoriju-hrvatskom-clanu-predsjednistva-bih/103488> (15. 5. 2024.).

ZAKLJUČAK

U ovom je članku analiziran odnos međunarodnih dužnosnika prema mostarsko-duvanjskom biskupu i trebinjsko-mrkanskom apostolskom upravitelju Ratku Periću, koji je bio na čelu Crkve u Hercegovini od 1992. do 2020. godine, obradom nekih već poznatih, u relevantnim izvorima dostupnih dokumenata, ali i nekih našoj javnosti do sada u potpunosti nepoznatih izvora koji su, iako dostupni, posljednjih gotovo 15 godina bili skriveni u nepreglednu moru dokumenata na *WikiLeaksu*. Zahvaljujući australskom novinaru i aktivistu Julianu Assangeu i njegovim suradnicima te posebno insajderskim pomagačima iz vladinih struktura, milijuni su tih povjerljivih dokumenata „iscurili” i prelili se na tu već globalno utjecajnu platformu, razobličivši pri tom mnoštvo mitova o državi predvodnici „slobodnoga svijeta”. Ovdje smo prezentirali svega sedam američkih diplomatskih izvješća koja se manje ili više izravno dotiču javnoga djelovanja tadašnjega mostarsko-duvanjskog biskupa ordinarija Ratka Perića, uz zanimljiva saznanja koja su proistekla iz raščlambe tih dokumenata te njihove usporedbe s dostupnim, već obrađenim izvorima, kao i kontekstualizaciji unutar recentnih društvenih zbivanja na području BiH, osobito u prvoj dekadi ovoga stoljeća.

Ova dokumentacija u dobrom dijelu otkriva neke detalje diplomatske akcije čiji su nositelji bili američki diplomati, a koji su, što izravno što neizravno, pokušavali privoljeti službeni Vatikan da na neki način reagira i obuzda – njihovim očima promatrano – prkosnoga biskupa Perića. U tu svrhu nalijepljena mu je i etiketa hrvatskoga nacionalista, upravo kao u mračnim vremenima totalitarnoga komunističkog režima.

Promatrajući kontekst u kojem su ova izvješća nastala, kao i njihov sadržaj, nameće se jasan zaključak da je višegodišnja diplomatska aktivnost koja je imala cilj potkopati biskupa Perića osobno te naći način da bude sklonjen iz Mostara i Hercegovine, bila pomno isplanirana i koordinirana akcija kao i da je na određenoj razini uključivala više zapadnih administracija, a ne samo američku koja je ipak u tom smjeru bila najviše angažirana.

Iz svega je razvidno da je tim strukturama mostarski biskup bio poprilična „kost u grlu” te su uložili mnogo truda da ostvare svoje ciljeve, ali u svome naumu u konačnici ipak nisu uspjeli. Hoće li se pak protokom vremena pojaviti i nova građa, prije svega u Vatikanu, koja će moći dodatno potkrijepiti ove namjere spram biskupa Perića, ostaje za neka buduća istraživanja.

THE WORK OF BISHOP RATKO PERIĆ IN THE CONTEXT
OF DIPLOMATIC REPORTS ON WIKILEAKS

Summary

The article addresses the relationship between the international protectors in Bosnia and Herzegovina and the Bishop of Mostar-Duvno and the Apostolic Administrator of Trebinje-Mrkan, Ratko Perić (coadjutor 1992–1993, ordinary 1993–2020), during a period of significant political upheavals and attacks on the political subjectivity of the Croatian people in Bosnia and Herzegovina at the beginning of the 2000s. The paper places special emphasis on the U.S. diplomatic reports that became publicly accessible thanks to the WikiLeaks database. Through the analysis of seven reports by American diplomats serving in the embassies in Sarajevo and the Vatican, it sheds light on the perennial diplomatic activity primarily guided by the State Department. This activity also involved the U.S. diplomats engaged in international organizations such as the UN and OSCE, as well as certain Western administrations like the British and French. An examination of this documentation reveals certain details of the activities of American diplomats who, either directly or indirectly, attempted to persuade the official Vatican to react and curb the actions of Bishop Perić, who was labelled as a Croatian nationalist and, as such, an obstacle to the implementation of their political interests in Bosnia and Herzegovina. The delicate diplomatic activity aimed to politically neutralize Bishop Perić, up to the attempt to eventually remove him from the episcopal service in Herzegovina. Despite considerable effort invested in this diplomatic action, due to the consistent stance of the Vatican administration – including the Popes themselves, John Paul II and Benedict XVI – the ultimate intention was not achieved. Bishop Perić, despite these and many other attempts at discrediting, remained in his position until his retirement in 2020.

Keywords: Ratko Perić, U.S. diplomacy, Vatican, WikiLeaks

IZVORI

Monografije – knjige

Ilija Filipović, *Hrvati u Daytonskim okovima*, Crkva na kamenu, Mostar, 2011.

Ante Luburić (priredio), *Za pravedan mir, Biskupski ordinarijat Mostar u ratnoj drami 1990. – 1994.*, Teološki institut, Mostar, 1995.

Radomir Nešković, *Nedovršena država – Politički sistem Bosne i Hercegovine*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Sarajevo, 2013.

Ratko Perić, *Kroz mnoge nam je nevolje*, Crkva na kamenu, Mostar, 2006.

Mato Tadić, *Ustavni položaj Hrvata u Bosni i Hercegovini od Washingtonskog sporazuma do danas*, Matica hrvatska i autor, Mostar, 2013.

Članci i periodične publikacije

Davor Franić, 'Bonnski sustav' u Bosni i Hercegovini, *Političke analize*, Zagreb (13/2013.)

Roland Kostić, Transnational think-tanks: foot soldiers in the battlefield of ideas? Examining the role of the ICG in Bosnia and Herzegovina, 2000–01, *Third World Quarterly*, Volume 35, No 4 2014

Saša Mrduljaš, Uzroci međunarodne neučinkovitosti u Bosni i Hercegovini (1992.-2014.), *Suvremene teme*, Zagreb (1/2014.)

Marijan Puntarić, Kongresmen Hyde i skandali ruše Petritscha, *Slobodna Dalmacija*, 3. 8. 2001.

Isti, Petritsch na mukama, *Slobodna Dalmacija*, 14. i 15. 8. 2001.

Maja Sahadžić, The Electoral System of Bosnia and Herzegovina: A Short Review of Political Matter and/or Technical Perplexion, *Suvremene teme*, Zagreb (1/2009.)

Službeni vjesnik biskupijâ Mostar-Duwno i Trebinje-Mrkan: 3/2007., 3/2020., 3/2019.

Internet stranice i baze dokumenata

<https://bkbih.ba>

<https://bljesak.info>

<https://catholic-hierarchy.org>

<http://commdocs.house.gov>

<https://crisisgroup.org>

<https://eadt.co.uk>

<https://hms.ba>
<https://jutarnji.hr>
<https://ktabkbih.net>
<https://nezavisne.com>
<https://nsarchive2.gwu.edu>
<https://ohr.int>
<https://peaceagreements.org>
<https://politico.eu/>
<https://rferl.org>
<https://tportal.hr>
<https://usip.org>
<https://ustavnisud.ba/>
<https://vecernji.ba>
<http://web.archive.org>
<https://wikileaks.org>
<https://hr.wikisource.org>